

Kitap İnceleme

PEYAMİ SAFA'NIN YALNIZIZ ROMANI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

AN EVALUATION ON THE NOVEL OF PEYAMİ SAFA'S YALNIZIZ

Hakkı Suat YILMAZER²

Yazar, hakkisuatyilmazer@hotmail.com, ORCID: 0009-0000-9713-3659

Doi: 10.5281/zenodo.8051333

Makale Bilgisi

Gönderildiği Tarih

29.03.2023

Kabul Edildiği Tarih

12.05.2023

Yayınlanma Tarihi

20.06.2023

Article Info

Date Submitted

29.03.2023

Date Accepted

12.05.2023

Date Published

20.06.2023

Anahtar Sözcükler

Peyami Safa, Yalnızız, Doğu-Batı düalizmi, Mistisizm, Ütopya

Keywords

Peyami Safa, Yalnızız, East-West dualism, Mysticism, Utopia

Öz. Peyami Safa, Cumhuriyet döneminin üretken yazarlarından biridir. Server Bedi başta olmak üzere birçok müstear isimle çalışmalar kaleme alan yazar daha çok doğu-batı, madde-mana kavramları üzerinde yoğunlaşmıştır. Savaş döneminde köşe yazılarıyla da düşüncelerini okuyucusuna aktaran Safa; hikâye, gezi yazısı, piyes alanlarında da yazılar kaleme almıştır. Yalnızız romanı üzerine yapılan bu incelemede fiziki mekânların dışına çıkıp zihni mekânların kapısını aralayan Safa'ya ait bilgilere yer verilerek hem çalışmanın çerçevesini doğru çizilebilir hem de Yalnızız romanını değerlendirirken ortaya koyulan yorumsamacı (Hermeneutik) yaklaşımdan kaynaklanan öznel yargılara argüman sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Yalnızız romanındaki karakterleri incelemek ve böylece Türk edebiyatında ütopya kavramının merkezinde olan roman aracılığıyla karakterlerin psikolojisinin derinliklerine inmek ve Safa'nın "Simeranya" ülkesi ile okuyucuya sunmak istediği dünyayı anlamak hedeflenmiştir.

Abstract. Peyami Safa is one of the prolific writers of the Republican period. The author, who wrote works under many pseudonyms, especially Server Bedi, mostly focused on the concepts of east-west, matter-mana. Safa, who conveyed his thoughts to his readers with his columns during the war period, also wrote stories, travelogues and plays. In this analysis of the novel Yalnızız, it is aimed to draw the framework of the study correctly and to provide arguments for subjective judgements arising from the hermeneutic approach when evaluating the novel Yalnızız by including information about Safa, who went beyond physical spaces and opened the door to mental spaces. In this direction, it is aimed to examine the characters in the novel Yalnızız and thus to go deeper into the psychology of the characters through the novel, which is at the centre of the concept of utopia in Turkish literature, and to understand the world that Safa wanted to present to the reader with the country of "Simeranya".

1. Giriş

Cumhuriyet dönemi yazarları içerisinde edebiyat, psikoloji, sosyoloji, felsefe, tarih gibi pek çok farklı alanda ürün veren Peyami Safa, Türk Edebiyatının klasikleri içerisinde sayılacak birçok esere

imza atarak içinde bulunduğu çağa yeni bir soluk getirmiştir (Sıtkı, 1940). Bu anlamda çağının bir aydını olarak üretmeyi hayatının merkezine oturtmuş bir edebiyatçı olan Peyami Safa; roman, hikâye, biyografi, piyes, gezi yazısı, dergi ve gazetelerde fıkra ve makale

¹ Peyami Safa, Yalnızız, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2014, 451 sayfa, ISBN: 978-975-437-057-7

² Hakkı Suat Yılmaz, "Kim O?", "Koca Adam", "Atina'da Son Mehter" ve "Aynada Üç Ölüm" romanlarının yanı sıra bilim, kültür, edebiyat ve sanat dergilerinde çok sayıda hikâye, inceleme ve araştırma yazısı kaleme almış bir yazardır.

türlerindeki yazılarıyla Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir (Erdoğan, 2019; Tekşan ve Altaş, 2018). Klasik Türk milliyetçi-muhafazakâr düşüncesinden ayrı olarak Avrupa ve genel olarak batı gerilimini düalistik tarzda ele alınan Safa'nın Türk düşüncesindeki özgün yönü mistisizm ve materyalizme getirdiği yorumlarda karşımıza çıkmaktadır. Safa için Avrupa'nın üstünlüğünü kabul bir zaruret ne var ki bu üstünlük aynı zamanda değerlerimizi yozlaştıran da bir tehlikedir. Safa bu düalistik düşüncenin çelişmesini mistisizme yönelerek aşmaya çalışmıştır (Kutlu, 2018). Bu dönem Matmazel Noraliya'nın Koltuğu ve Yalnız isimli eserlerini bu bağlamda ele almıştır. Mistik bakış açısıyla ona göre "Her hastalık evvela ruhta başlayıp sonra vücuda sirayet etmiş bir isyandır" (Safa, 2014, s. 76). Onun mistisizmi ile Hegel'in mutlak tını arasındaki yakın ilişki onun ruh ve varlığın arasındaki birleşmeye ve varlığın tüm kâinatı kuşatan "bütüncül" bir anlam birliğini ifade etmesinde yatar. Öyle ki Safa, bilimsel mistisizmi dahi buna dayandırmıştır (Kutlu, 2018). Bu anlamda Yalnız eserinde bütüncül evren tasavvurunun temellerini ortaya koymuştur:

"Eski dünya ilminin en büyük hatalarından biri de ihtisas bölümlerine ayrılan ilimlerin 'bütün'ü gözden kaçırdıkları için hiçbir hadiseyi esaslı ve doğru izah edemediklerini anlamamış olmalarıydı. (...) Bu hadiseler, 'bütün'ün ışığı altında incelenir (...) Meselâ insan ruhunu anlamadan atomu izah etmek mümkün değildir." (Safa, 2014, s. 63)

Safa'nın nesnel ve bütüncül olanı mistik bir temele oturtma çabası, 18. yüzyıldan itibaren bilimsel düşünceye egemen olan pozitivist yöntemi kırma ve Marksist felsefeden bir çıkış arayışıdır. Bu anlamda Comte, Durkheim, Marx, Nietzsche, Bergson, Spengler, Sartre gibi yazarların dönemin felsefi perspektifine egemen olan düşüncelerine karşı öne sürdüğü argümanlarda bu bakış hâkim olmuştur. Yalnız adlı psikolojik roman türündeki son eserinde de bunun en güzel örneği görülmüştür. İnsan ruhunu derinlikleriyle ele alan bu romanın önemli özelliklerinden biri Doğu-Batı sentezi tezini aşkın bir tarzda işlenmesi ve bu anlamda Türk edebiyatında ütopya türüne ivme kazandırmasıdır (Aksoy, 2021). Bu açıdan romandaki Simeranya ütopyik ülkesi, bütün zıtlıkların çözüme kavuştuğu bir "mutluluk adası" olarak tasarlanması yönüyle Thomas More'un "Ütopya"sını andırmaktadır (Ayvazoğlu, 2000, s. 124). Onun düşünce ufku annesinin de ifadesiyle "Her şeyi merak eden, hiçbir şeyi öğrenmeden rahat edemeyen" kişiliğinden ileri gelmektedir. Aslında bu çocukluk çağına dönük bir tespitin ötesinde hayat boyu öğrenmeyi ve araştırmayı önemseyen Safa'nın felsefi birikiminin temellerini yansıtmış bakımından önemlidir. Mehmet Tekin'e (Meç, 2021, s. 11-13) göre bu durum onun "otodidakt (öz öğrenimli)" olsa da hayata ihtiyatla, kuşkuyla adım atmasından ötürü eksiği olduğuna inandığı şeyin ardına düşme duygusunu baskılayamamasından gelmektedir.

Safa'nın hastalıklar, ölümler, yalnızlıklar ve yaşadığı dönemin şartları gereği savaşlar içerisinde geçen yaşamının izlerine eserlerinde rastlanmaktadır (Erdoğan, 2019). Mehmet Tekin bu durumu şöyle dile getirmiştir:

"Peyami Safa, söz konusu "facia atmosferi"nin içinde kendini idrak etmeye başlarken, hayatın yeni cilveleriyle de karşı karşıya kalır: Bunlardan biri yoksulluk, diğeri ise hastalıktır. O, birbirinin hazırlayıcısı olan bu iki meseleyi, en derin şekilde ruhunda ve bedeninde hisseder. Kabul etmek gerekir ki, bu iki mesele, Peyami Safa'da sabır ve direnci geliştirmiştir. Özellikle hastalık meselesine dikkat çekmek isteriz. Çünkü bu mesele, onun romancı muhayyilesi üzerinde uyarıcı rolünü oynamış, ondaki merak duygusuyla tahlil yeteneğinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Nitekim çocukluğunda ve ilk gençlik çağlarında sık sık hastaneye gidip gelmesi, orada hastalarla, hastalıklarla karşılaşması, Peyami'yi, küçük yaşlarda 'beşer ıstırapı' diyebileceğimiz trajedi ile karşı karşıya getirmiş ve bu trajedi, onun ruhunda silinmez izler bırakmıştır." (Tekin, 2014, s. 20).

Onun romanlarındaki kahramanlar, bu otodidakt ruh halinden ve çevresinden kesitler halinde, okuyucunun zihninde can bulmuştur. Örneğin Simeranya'da öğrenmeyi öğretmek arzusu taşımaktadır. Toplumsal sorunların kaynağını kişisel gelişim açısından öğrenmeyi bilmemek olarak varsaymıştır (Sakallı, 2012). Bu nedenle insanlar yetenekli oldukları alana yönlendirilmelidir. Bu bağlamda Safa, roman kahramanı Samim üzerinden yaşadığı toplumun eğitim sistemine tenkitler getirmiştir (Şakacı, 2018). Bu açıdan Safa, toplumsal sorunlar üzerine oldukça yoğunlaşmış bir yazardır. Toplumun ve hatta toplumların yapısal işleyişlerini, değişimlerini, bireyin topluma uyumunu ve onun yapısal oluşuma katkısını, kültürler arası etkileşimleri ve bunlarla benzerlik gösteren ve toplumu ilgilendiren birçok meseleye de kafa yormuş bir yazardır. Yazara ait ve daha çok kişisel olan bu bilgiler hem çalışmanın çerçevesini doğru çizebilmek hem de Yalnız romanını değerlendirirken ortaya koyulan yorumsamacı (Hermeneutik) yaklaşımdan kaynaklanan öznel yargılara argüman sağlamak amacıyla yazılmıştır.

2. Yalnız Romanı

Yeni İstanbul'da tefrika edildikten sonra kitap olarak yayımlanan "Yalnız" isimli roman, ilk olarak 1951 senesinde Nebioğlu Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Peyami Safa'nın son romanı olmasından dolayı ustalık eseri olarak kabul edilebilecek olan bu romanda içe dönük diyalog, monolog, çözümleme ve bilinç akışı gibi teknikler kullanılarak bireylerin psikolojik yönlerinin ve herkesten gizlediği taraflarının kahramanlar aracılığıyla ortaya koyulması sağlanmıştır. Bu anlamda Safa'nın roman tekniğine özel bir dikkat gösterdiği anlaşılmaktadır (Mocan, 2012). Eser düşünsel altyapısı, girift ve sağlam olay örgüsü, tutarlı ve karmaşık şahıslar kadrosu ile birlikte ciddi bir bütünlük arz eder (Yavaş, 2011, s. 136). Safa'nın insan ruhuna dair yapmış olduğu tahliller ve mistisizmi bilimle buluşturması ütopyik ada ülkesi Simeranya aracılığıyla kurgulanmıştır. Peyami Safa, en çok sevdiği eserleri arasında saydığı bu eserin bir tez romanı olmadığını, toplumsal sorunlaştıran bir roman olduğunu ve bazı cemiyet ve ruh problemlerine karşı roman kahramanlarının gösterdiği davranışları aksettirdiğini söylemiştir.

Ona göre bu roman, konu bakımından bir aşk romanıdır ve romandaki meseleler fikir haline gelmeden önce, onların düşünülmesini sağlayan hayat ve heyecan sahneleri halinde romanda yer almaktadırlar (Büyükkavas Kuran, 2018, s. 323).

Romanın, temel çatısı Avrupa kökenli bir tür olan trajedi ile kurulmuş ve madde-ruh çatışması tamamen Batı felsefesinin kavramları ile ele alınmıştır. Roman ayrıca trajedinin ayrılmaz yapıtaşlarından olan mitsel imgelem ile ütopya türünü buluşturmuştur (Aksoy, 2021; Şakacı, 2018; Gariper, 2012). Roman Doğu-Batı, madde-mânâ, ruh-beden, şekil-iç, idealizm-materyalizm gibi ikilemler üzerine kurulmuş bir romandır. Eserde beden-ruh, madde-mânâ ikilemi işlenir (Büyükkavas Kuran, 2018, s. 323-324). Bu anlamda çatışan, çelişen ve kaotik olanı daha çok bu kavramlar üzerinden hayata geçirirken karakterlerden her biri ise yine bu kavramların temsilcileri olarak karşımıza çıkmıştır. Bu açıdan düalizmi merkez alan eser, düşünce romanı kategorisinde değerlendirilmesi gereken bir eserdir.

Romanda, 1. ve 3. tekil kişi olmak üzere iki anlatıcının varlığı söz konusudur. Romana, genelde 3.tekil anlatıcının “bakış açısı” hâkimdir. Ancak Samim’in, “Simeranya” adını verdiği ‘ütöfik’ dünyaya ait tasarı, bilgi ve gözlemlerini kaleme aldığı kısımlarda, 3.tekil anlatıcı yerini 1.tekil anlatıcıya bırakmaktadır. Aslında bu ikili anlatım şekli, “düalizm” esasını üzerine bina edilen eserin, felsefi yönüyle de paralellik arz etmektedir. Yazar, bu tür bir anlatım tarzı ile olaylara ve kişilere çift yönden, dıştan ve içten bakmayı, dolayısıyla objektif kalmayı düşünmüştür (Tekin, 2014, s. 280).

Romanda zaman diliminin İkinci Dünya Savaşı sonrasına tekabül ettiği düşünülmektedir. Tekin’e göre bu tesadüfi değildir. Çünkü bireyler arasındaki güvensizlik, sosyal ve kültürel bağların kopması, yalnızlık ve yabancılaşma İkinci Dünya Savaşı, Türk toplumu dâhil bütün dünyada kendini hissettiren toplumsal bir krize neden olmuştur. Yazar, bu “kriz”i geniş plâtıformlarda ele almakla, eserine evrensel bir karakter kazandırmıştır. Elli yaşlarında bulunan Samim’in “manasız bir tesadüfle Nietzsche öldüğü gün, ben doğmuşum (Safa, 2014, s. 406)” ifadesi bu açıdan değerlendirildiğinde savaş sonrası yaşanan toplumsal krizlere gönderme yaptığı anlaşılmaktadır (Tekin, 2014, s. 286).

Romanda gerçek ve gerçeküstü mekânlar birlikte kurgulanmıştır. İstanbul ve Paris şehirleri Doğu-Batı kıyaslamasında işe koşulmuş gerçek mekânlardır. Gerçek mekânların karşısına konumlandırılan ideal mekân ise Simeranya’dır. Bunun aynı zamanda yazarın roman boyunca işlemeye çalıştığı kutupluluğa hizmet ettiği sanılsa bile Paris gerçek mekânının karşısına konan Simeranya 2100 yılına ait ütöfik bir ülkedir ve bu kutupluluğun bir tarafında boşluk yaratır (Balıcı, 2012, s.23). Ayrıca, Safa’nın Samim karakteri üzerinden ütöfik bir yer olarak kurguladığı ‘Simeranya’ ülkesi ile aktüel zamanı aşmakta ve mekanik zaman sınırlarının olmadığı bir dünyada özgürlüğü yeniden tanımlamaktadır. Romanda yoğun mekân tasviri veya mekânsal kurgulara çok gerek duyulmadığı ortadadır. Çünkü olay örgüsü ve konunun serimlenişi mekânlar

üzerinden kurgulanmamış, daha çok insan ikilemleri ve duyguları üzerinden kurgulanmıştır. Var olan mekân kurgusu sadece kahramanların hangi sosyal sınıfa dâhil olduklarını ve kültürel düzeylerini betimlemeye yetecek kadardır (Tecim, 2015, s. 195).

Romandaki karakterler eğitim ve kültür anlamında entelektüel tipi yansıtan insanlar ve ailelerdir. Romandaki ailelerden ilki İstanbul’da babadan kalma köşkte yaşamlarını sürdüren Mefharet, Samim ve Besim isimli üç kardeş ile Mefharet’in hasta oğlu Aydın ve kızı Selmin’dir. Samim ve Besim bekârdır. Mefharet ise seneler önce eşini kaybetmiş oğlunun rahatsızlığı sebebiyle kısıtlanmış bir hayat süren, septik bir karakterdir. Romanın henüz ilk bölümlerinden anlaşılacağı üzere Besim karakteri vurdumduymaz, keyfine ve boğazına düşkün, hayatı dalgaya alan hatta çoğu zaman çevresinde yaşanan olumsuz hadiselerle aldırış dahi etmeyen bir karakterdir. Romandaki ikinci aile ise baba Nail Bey, Selmin’in nişanlısı olan çapkın, zevk düşkünü ve fevri hayat tarzıyla Ferhat ve kardeşi Meral’dır. Meral, Selmin’in de arkadaşıdır. Modern yaşam tarzının sembolü olarak gördüğü Paris’e âşık, çıkarları için yalan söylemekten geri durmayan Meral’in kendisinden uzakta, toplumdan dışlanmış Necile isminde bir de annesi vardır.

Mefharet, Selmin’in nişanlısı Ferhat ile tartışır ve onu evden kovar, kızının son günlerde durgun ve bir şeyler karıştırdığını düşünür. Romanın ilk sahnesinde Mefharet, yemek masasında kardeşi Besim’e kızı Selmin hakkında tahmin ettiklerini anlatır. Kızı Selmin’in, büyük dayısı Samim ile ilişki yaşadığını düşünmeye başlaması ve her hareketi düşüncesini doğru çıkarmak için yorması Mefharet’in yanlışa sürükleyen kuşkucu karakterini ortaya koyar. Samim karakteri ise evin en aydın kişisidir. Okuyan, düşünen, sorgulayan bir yapısı vardır. Besim ile birçok noktada farklılık gösterir. Ayrıca yeğeni Selmin’in nişanlısı Ferhat’ın kız kardeşi Meral ile bir gönül bağı vardır. Romanda bu ilişki çevresinde yaşanan hadiseler, okuyucuda merak duygusunu canlı tutmaktadır.

Selmin ile Samim’in yasak bir aşk yaşadığını düşünen Mefharet, kardeşi Besim ile Samim’in odasındaki defterleri gizlice okurlar. Böylelikle Mefharet ve Besim tarafından Simeranya’nın kapısı okurlara açılır. Samim’in ütöfik dünyası Simeranya’dır. Onun, özellikle travmatik ve sıkıntılı anlarda Simeranya ülkesine iltica ettiği anlaşılmaktadır (Tecim, 2015, s. 194). Simeranya, aşk ilişkilerini de içerimleyen, distopik gerçek dünyanın ötesinde eğitim sisteminden iktidar tarzına her şeyin çözüme kavuştuğu “aşkın” bir mekândır. Peyami Safa eğitim, sağlık, psikoloji, ahlak, felsefe ve bilim gibi konuları genellikle Samim’in olduğu bir ortamda tartışmaya sunmuştur. Yani Samim karakteri Peyami Safa’nın tasavvur ettiği dünyanın ideal insan tipini yansıtmaktadır (Büyükkavas Kuran, 2018; Savaş, 2019).

Romanda Meral, Samim’in yönlendirmelerine aldırış etmeyen, direnç gösteren ve arkadaşı Feriha ile Paris’e kaçmanın yollarını arayan bir karakterdir. Doğu ile Batı arasında bocalayan, bir başka ifade ile kimlik kargaşası yaşayan Meral, bir şekilde Paris’e gitmek ve orada modern bir kimlik kazanmak arzusundadır. Ağabeyi Ferhat

da tıpkı Samim gibi Meral'i engellemenin yollarını arar ve en sonunda çaresiz kaldığından Meral'i odasına hapseder. Meral karakteri analiz edildiğinde onun, kişisel özgürlük alanının sınırlandırıldığı endişesiyle bazı toplumsal kuralları ve değerleri çiğnediği, ahlaki olmayan durumlar içerisinde yer aldığı, ailesinin ve Samim'in tasvip etmediği arkadaşlıklar içinde bulunduğu görülmektedir. Samim'in Meral'e yaptığı ikazlar ve ikisinin hayata farklı pencerelerden bakması Meral için yaşadığı yeri hapishaneden farksız kılmaktadır. Meral'in gözetim altında olması, çevresindekiler tarafından hürriyetinin kısıtlanması yani iradesinin kontrol edilmek istenmesi Meral'in kendine biçtiği değer de giderek azalmasına ve sonunda daha fazla ötekileşmesine neden olmuştur. Meral, kimi zaman vicdan azabı çekse de toplumsal normlara karşı geliştirdiği savunma mekanizmalarını devreye sokmaktadır. Ancak bir zaman sonra bu mekanizmaların yetersiz kalması kendisini kuşatan kurallar bütününe daha fazla öfke duymasına ama aynı zamanda gittikçe tükenmesine ve kendine yabancılaşmasına yol açmıştır. En sonunda karşısına çıkan zorluklarla mücadele etme gücünün kalmadığı bir anda ölümü kurtuluş için tek çare olarak gören bir insan profiline evrilmiştir. İntiharı düşünmesine rağmen, romanın sonunda odada sigarasını yakmak isterken çakmak doldurduğu esnada üzerine dökülen benzinin tutuşması sonucu yanarak can vermiştir.

Meral'den geriye kalan not, onun varlıktan yokluğa sürüklenmesinin en önemli nedeninin “yalnızlık” olduğunu göstermektedir. İçine düştüğü yabancılaşma onu önceleri kaçma düşüncesine ve daha sonra giderek yalnızlığa, ümitsizliğe ve ölüm düşüncesine doğru sürüklemiştir (Hisarcıklılar, 2022, s. 112). Madde-mânâ ikileminin temel teşkil ettiği romanın merkezinde “yalnızlık” mevcuttur. Karakterlerin birçoğu kendi hikâyelerinde hüsrana uğramış, yenik düşmüş ya da mücadeleye devam etse de bir sonuca ulaşmayacağını öngöremeyen karakterlerdir. Manevi değerlerin çeşitli sebeplerden ötürü zayıflaması neticesinde insanın karşı koyamadığı kaotik durumun psikolojik tahlili ve felsefi alt yapısı zıtlıklar ve çelişkiler üzerine inşa edilmiş modern çağın, kendisine yabancılaşan insanlarını yansıtmaktadır.

3. Kaynakça

- Aksoy S. E. (2021). Yalnızız'da trajedi, ütopya ve mit kesişimi. S. Şahin, D. Ardalı Büyükarman, B. Öztürk & T. Ural (Ed.), *Parçadan Bütüne: Peyami Safa kitabı*. Ötüken Neşriyat
- Ayvazoğlu, B. (2000). Doğu Batı açmazında Peyami Safa. *Doğu-Batı*, 11, 107-31.
- Balcı Y. (2012). Psikanalist bir romancının psikanalizi Yalnızız'da yazarın psikanalizi üzerine bir uygulama. *Erdem Dergisi*, (62), 17-26.
- Büyükkavas Kuran Ş. (2018). *Peyami Safa'nın insanları*. Ötüken Neşriyat.
- Erdoğan A. (2019). Peyami Safa'nın “Matmazel Noraliya'nın Koltuğu” Romanının Tematik Açından İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Gariper, C. (2012). Yalnızız Romanında Mekânın Poetikasıylaşması ve Ütopik Dünya Olarak Simeranya. *Erdem*, (62), 41-58.
- Hisarcıklılar E. (2022). Yabancılaşmayı bir karakter üzerinden okumak: Peyami Safa'nın “Meral'i”. *Erdem Dergisi*, (83), 111-134.
- Kutlu, A. (2018). Modern, milliyetçi ve muhafazakâr bir yazar ve düşün adamı: Peyami Safa. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 139-156.
- Mocan, A. (2012). “Yalnızız” da anlatım teknikleri. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/3, 1831-1841.
- Safa, P. (2014). Yalnızız. Ötüken Neşriyat
- Sakallı, F. (2012). Türk ve dünya romanında iki ütopyik mekânı mukayese denemesi: ‘Simeranya’ ve ‘Pala’. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1(1), 73-84.
- Savaş Ö. (2019). Yalnızız'da insanın anlamlandırılması meselesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S.8/1.
- Sıtkı C. (1940). Peyami Safa hayatı ve eserleri. Semih Lütfi Kitabevi.
- Şakacı, B. K. (2018). Türk romanında kent ütopyası: Peyami Safa'nın Simeranya'sı üzerine bir inceleme. *Akademik Hassasiyetler*, 5(10), 157-170.
- Tecim E. (2015). Peyami Safa romanlarında sosyolojik imgelem. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 193-206.
- Tekin M. (2014). *Romancı yönüyle Peyami Safa*. Ötüken Neşriyat.
- Tekin M. (2021). Mehmet Tekin'e Peyami Safa'nın kişiliği, sanatı üzerine sorular (Röp. Meç T.). *Söğüt Dergisi*, sayı 9. 8-23.
- Tekşan, K., ve Altaş, D. Y. (2018). Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yazdığı masallarının genel bir değerlendirmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 766-801.
- Yavaş G. (2011). Peyami Safa'nın Yalnızız adlı romanında bir çatışma unsuru olarak ideolojik ve düşünsel yapı. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, (5), 131-152.